В.Ю. ЗВЕНЯЧКІНА, ***к.е.н.,***
Донецький національний технічний університет

ПРИЙОМИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Комплекс заходів, що передбачається урядом України для стабілізації економіки, об'єктивно вимагає переходу всіх підприємств і галузей промисловості до противитратних методів господарювання, спрямованих на зниження собівартості продукції, унаслідок чого процес управління витратами на промислових підприємствах зараз набуває особливої актуальності.

Витрати є складною економічною категорією, яка поєднує в собі за змістом і процес формування необхідного обсягу економічних ресурсів на підприємстві, і процес їхнього використання. На витрати, на відміну від інших показників, активно впливає багато чинників виробництва. Фактично немає жодної більш-менш суттєвої зміни в техніці, технології, системі організації праці й виробництва, яка не позначилася б на загальному рівні виробничих витрат.

У сфері матеріального виробництва природа чинників управління різноманітна. Це можуть бути взаємозалежні між собою чинники виробничо-технічного, економічного, соціального, організаційного, правового й політичного характеру. Наскільки різноманітна природа чинників управління й природа впливу на них, настільки різноманітна і природа механізмів управління. Реальний механізм управління завжди конкретний, тому що спрямований на досягнення конкретних цілей шляхом впливу на конкретні чинники, і цей вплив здійснюється шляхом використання конкретних ресурсів або потенціалів. У такому механізмі узгодження інтересів управління взаємодіючих сторін досягається вибором методів і ресурсів управління відповідно до природи чинників управління, на які здійснюється вплив. При неузгодженості інтересів не можна досягти ефективного впливу на чинники управління, а отже, неможливо досягти поставленої мети. Тому, для дієвого управління витратами підприємства необхідне комплексне та системне використання сукупності методів, що дозволить спрямувати методичний апарат управління витратами саме на ті аспекти управління, які є найбільш важливими для підприємства як сьогодні, так і у стратегічному плані. Використання методів управління витратами підприємства в такому аспекті потребує розробки комплексного інструменту управління витратами.

Проблеми плавного й стрибкоподібного зростання витрат не нові. Вивчення цього питання привернуло увагу багатьох як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників, таких як Майкл Мескон, Франклін Хедоурі, Джон Шанк, Віджей Говіндараджан, Майкл Портер, С.Ф. Голов, М.В. Нападовська, Г.О. Партин та інших [3, с. 219-225; 5-8; 9, с. 36-39; 10-12; 13, с.50-62; 14, с. 124-133; 15, с. 23-30; 16, с.97-101; 17, с. 53-57; 18-20]. Їхні дослідження зосереджено на вдосконаленні методів нормування, обліку й калькулювання витрат на виготовлення продукції та організації їхнього аналізу й складання бюджетів. Одним з найважливіших досягнень цього часу стало перенесення акцентів з методів обліку, розподілу та калькулювання витрат на методи їхнього управлінського аналізу. Практичне застосування розроблених методів обліку, калькулювання, нормування та складання бюджетів витрат і диференціального аналізу облікової інформації у процесі прийняття управлінських рішень дало змогу точніше визначати й оцінювати витрати та фінансові результати під час здійснення окремих господарських операцій і процесів на підприємстві.

Мета статті – розробити інструменти управління затратами на промислових підприємствах.

Система управління витратами повинна базуватися на: аналізі чинників виробництва, що формують рівень витрат, використанні найбільш інформативних підходів до калькулювання і планування витрат, управлінні витратами на всіх стадіях життєвого циклу виробу, зниженні витрат у зв'язку зі зростанням якості, розробці ефективних методів зниження витрат, підвищенні зацікавленості та відповідальності [9].

Джерела зниження собівартості являють собою елементи витрат, за рахунок економії яких можуть бути знижені витрати виробництва. До основних джерел зниження собівартості відносять: зниження витрат сировини, матеріалів, палива, енергії; зменшення адміністративно-управлінських витрат. При цьому слід за-

© В.Ю. Звенячкіна, 2011

значити, що більшість конкретних причин збільшення витрат на випуск продукції виявляється в особливостях технології і організації виробничих процесів по галузях промисловості, тому основою класифікації чинників є причинно-наслідкові зв'язки між умовами виробництва й зміною витрат під впливом цих умов.

Так, основними складовими чинниками виробництва у вугільних виробничих системах виступають матеріальні, трудові та природні ресурси. Якщо їх розглядати через призму сформованого способу з'єднання різних компонентів у єдину систему, то виявиться, що вугільне виробництво, а саме підземний видобуток вугілля, являють собою найбільш рельєфну структуру використання чинників виробництва. Виявляється це в тому, що вугільна шахта, яка склалася як структура по організації видобутку вугілля підземним способом, являє собою дуже складний виробничий механізм, ефективне функціонування якого можливе лише за умови дотримання цілого комплексу обмежень технічного, технологічного, організаційного, економічного і гірничо-геологічного змісту.

Перетворення в економічному середовищі вугільних виробничих систем відбуваються під впливом зміни сутнісного змісту основних чинників вугільного виробництва, їх переорієнтації на ринкові відносини, широкого діапазону умов виробничої діяльності, що визначають характер використання природних, трудових і матеріальних ресурсів. Враховуючи той момент, що в даний час забезпечення економічного зростання або підвищення ефективності використання виробничих потенціалів, можливе тільки лише за рахунок залучення додаткових матеріальних, природних і трудових ресурсів, обмежені, на передній план висувається задача розробки відповідної методології їх ефективного використання за допомогою економічних важелів і методів.

Особливо в зв'язку з тим, що поряд із насиченими інформаційними потоками структура вугільної промисловості характеризується великими капітальними вкладеннями, матеріальними потоками, що постійно накопичуються, матеріальними, технічними засобами і розширеною номенклатурою матеріально-технічних ресурсів, значною кількістю працюючих і зайнятих у сфері виробництва і послуг, екстремальне небезпечними умовами роботи, створенням і зростанням техногенного навантаження на навколишнє природне середовище.

У цих умовах, коли специфіка вугільного виробництва, що виражається у високому ступені концентрації трудових і матеріальних ресурсів в одиниці корисної копалини, що добувається, не знаходить досі свого адекватного відображення у відповідних методах економічного впливу, найбільш діючими є заходи, спрямовані на підвищення ефективності вугільного виробництва.

Необхідність посилення ролі економічних важелів впливу на характер використання основних чинників вугільного виробництва пояснюється наявністю великої кількості шахт і галузі в цілому, де високий рівень витрат виробництва не дозволяє конкурувати з іншими виробниками палива та енергії. У таких умовах саме економічні заходи, спрямовані на додання стійкого характеру процесу підвищення ефективності вугільного виробництва, перетворюються у механізм, що реально несе кардинальні зміни в ситуацію у вугільній галузі.

Організаційно-економічний механізм управління витратами – це складна економічна категорія, що передбачає систему заходів впливу на всі процеси, які призводять до зміни витрат за допомогою правильного вибору тих чи інших параметрів чинників, що беруть участь у формуванні даного показника. Таку зміну витрат варто вважати внутрішніми резервами їх зниження. Отже, головним завданням такого механізму управління є перебування та максимальне використання внутрішніх резервів зменшення витрат у конкретних умовах виробництва. При цьому треба мати на увазі, що даний механізм має забезпечити інструментами відстеження залежності витрат від чинників, що їх визначають. Приймаючи до уваги зазначене, метою даної статті є розробка та обґрунтування комплексного інструменту управління витратами на вугільних підприємствах.

Організаційно-економічний механізм управління витратами є багаторівневим, в якому поєднані складові різної природи: організаційні, технічні, економічні, соціальні. Вихідними елементами для вдосконалення організаційно-економічного механізму управління є конкретний об'єкт управління й мета трансформації стану або діяльності цього об'єкта. Першим кроком удосконалення цього механізму буде узгодження зазначених елементів. Далі мета управління трансформується в завдання. Потім визначаються чинники управління, на які необхідно впливати, щоб виконати ці завдання. Відповідно до природи чинників управління вибираються методи впливу, а потім визначається сукупність необхідних ресур-

сів управління, за допомогою яких здійснюється управлінський вплив на стан відповідних чинників управління [2, с. 52-68; 3, с. 219-225; 5, с. 58-61; 6, с. 126-142; 9 с. 36-39; 10].

Головною задачею такого механізму управління є перебування і максимальне використання внутрішніх резервів зниження витрат у конкретних умовах виробництва. Проведені дослідження дають підставу стверджувати, що основним чинником, який впливає на збільшення витрат на видобуток вугілля, є застосовування способу відтворення техніки на підприємстві. Перехід до повного способу відтворення техніки та ефективної амортизаційної політики дозволить, з одного боку, збільшити надійність техніки, знизити її аварійність, посилити навантаження на вибій і, відповідно, зменшити витрати на видобуток вугілля, а з іншого – значно скоротити бездіяльне устаткування за рахунок зменшення його кількості в капітальних ремонтах, монтажах, демонтажах, довжину підтримуваних гірничих виробок, а це, у свою чергу, приведе до значного скорочення ремонтної служби підприємства, чисельності ремонтників і зниження собівартості видобутку.

Як відтворювальний процес, так і амортизаційна політика, тобто норми амортизації, мають оптимальні параметри, що відповідають мінімальній собівартості видобутку вугілля. Мінімум собівартості видобутку вугілля, що враховує витрати на всі види ремонтів і на заміну діючого устаткування новим, досягається при значенні коефіцієнта відновлення техніки, який дорівнює 0,35. Таке значення коефіцієнта відновлення відповідає періоду експлуатації техніки 3 роки.

Для переходу на такий варіант відтворення техніки необхідно мати достатні первинні інвестиції, без яких такий перехід неможливий. Наявність капітальних вкладень має першорядне значення для будь-якого підприємства й особливо для таких капіталомістких галузей економіки, як вугільна промисловість, де останнім часом спостерігалося істотне скорочення припливу капіталу. І хоча в економіці України намітилися певні ознаки економічного зростання, проте сподіватися на різке збільшення припливу капіталу у вугільну галузь не доводиться. Тому для пошуку необхідних фінансових джерел розвитку галузі повинна використовуватися розробка нових форм і методів залучення грошових ресурсів, що включає також і внутрішньогалузеві механізми, такі, наприклад, як рентні відносини, фіскальні заходи тощо. Що, природно, не виключає визначальної ролі фінансування з державного бюджету.

Тим більше, що і для постійної підготовки нових горизонтів замість тих, що відпрацьовуються, і для ліквідації наслідків великих аварій, у самих вуглевидобувних підприємствах ні власних, ні матеріальних, ні трудових, ні фінансових ресурсів не достатньо. Тому метою держави є збереження фінансової підтримки вугільної промисловості, що може містити в собі як фінансування з державного бюджету, так і зі спеціальних цільових фондів.

Тільки після забезпечення необхідної надійності техніки можна переводити підприємства на раціональний режим праці та відпочинку робітників. Дослідження показують, що безупинний режим роботи вугільних підприємств вигідний тільки в тому випадку, якщо на них відсутні внутрішньозмінні простої чи їх величина зведена до мінімуму. Непродуктивне збільшення облікового складу на діючих підприємствах, зв'язане з переходом на безупинний робочий тиждень, економічно необґрунтоване збільшення відпусток призводять до невиправданого збільшення собівартості видобутку вугілля. У даний момент, при наявності значних утрат часу, зростання облікової чисельності робітників не призводить до збільшення обсягів виробництва. Визначення зменшення чисельності, пов'язане зі зниженням коефіцієнта облікового складу, можливе як добуток між двома різницями: фактичною явочною чисельністю робітників, зайнятих обслуговуванням стаціонарних установок, а також виконанням ремонтних робіт, що беруть участь у виробничому процесі безупинної дії, і загальною фактичною явочною чисельністю промислово виробничого персоналу; і між фактичним коефіцієнтом облікового складу і коефіцієнтом облікового складу при раціональному режимі праці та відпочинку робітників.

Раціональний режим праці та відпочинку може бути досягнутий тільки при максимальному наближенні режиму роботи підприємства до режиму роботи робітників. Це можливо в тому випадку, якщо підприємство відмовиться від видобутку вугілля у вихідні та святкові дні.

На підприємствах вугільної галузі провідних європейських країн практикується надання відпусток більшості робітникам основних професій у літній період. На час літніх канікул знижується навантаження на шахту, вона обслуговується тільки ремонтниками по підтримці гірничих виробок і, на окремих підприємс-

твах, активізуються у цей період підготовчі роботи

Використання досвіду таких підприємств дозволить знизити коефіцієнт облікового складу приблизно на 20 %. Зменшення тривалості відпусток підземним робітникам до 36 календарних днів захід непопулярний, але необхідний. Перехід до раціональної тривалості відпусток дозволить скоротити коефіцієнт облікового складу ще на 0,26 його нинішньої величини.

При впливі на всі перераховані чинники буде забезпечено зниження коефіцієнта облікового складу до 1,18-1,24, що близько до оптимального значення. Перехід підприємства на раціональний режим праці та відпочинку робітників, за умови ліквідації внутрішньозмінних утрат часу, дозволить значно скоротити штат робітників на шахтах, знизити витрати за елементом "Витрати на оплату праці" і "Відрахування на соціальні заходи".

Підвищення рівня механізації праці та концентрації виробництва дозволить значною мірою скоротити чисельність допоміжного персоналу і знизити витрати на проведення і підтримку гірничих виробок, що також приведе до зниження собівартості видобутку вугілля. Як уже відмічалося, підвищення рівня концентрації виробництва пов’язане з переходом до повного способу відтворення техніки, що дозволить при стабільному видобутку скоротити довжину допоміжних гірничих виробок.

Технологічні параметри, що стримують концентрацію гірничих робіт і негативно впливають на собівартість видобутку вугілля, зв’язані, насамперед, із підвищенням швидкості допоміжних процесів, які стримують інтенсивний перебіг основного виробництва. У комплексно-механізованих вибоях стримуючими чинниками є підготовка ніш, зачищення лави і перетяжка секцій кріплення. Тут найбільш ефективним є впровадження більш потужної техніки, яка має потужний ріжучий орган, більшу швидкість посування, різну варіацію розміру ріжучого органу. Велика частина цього устаткування відноситься до самозарубуючогося, що дозволяє застосовувати його у вибоях із малою потужністю шару при досить високій продуктивності. Використання такої техніки дозволить більш раціонально здійснювати організацію праці для конкретних умов виробництва і домогтися оптимальної чисельності робітників у лаві. Перераховані заходи збільшать навантаження на вибій при відповідному зниженні собівартості видобутку вугілля.

Щоб підтримати підприємство на високому технічному рівні, необхідно постійно намічати і реалізовувати відповідні заходи. Вони повинні носити комплексний характер і охоплювати всі процеси як основні, так і допоміжні. Заходи мають бути спрямовані на зниження трудомісткості робіт або чисельності робітників, скорочення витрат минулої праці, тобто матеріальних витрат, амортизації та інших витрат, а також підвищення якості вугілля.

Для аналізу технічних заходів необхідно провести комплексну атестацію робочих місць як на основних, так і допоміжних процесах, а також оцінити стан основних фондів із позиції їх зношеності. На базі такої атестації складається всеосяжний проект технічних заходів, який варто прийняти за еталон і використовувати як базу для порівняння з наявним варіантом плану. На основі такого порівняння подається оцінка комплексності наміченого плану технічних заходів, а також рівня його виконання. У першу чергу необхідно звернути увагу на заміну зношеної техніки. Якщо високі показники коефіцієнту зносу, і перевищують 85-90 %, а техніка високоаварійна, то це вказує на відсутність або невиконання заходів щодо своєчасної заміни техніки. Одночасно розраховується незабезпеченість сучасною технікою й устаткуванням по всіх робочих процесах і місцях. Поряд з оцінкою виконання плану заходів перевіряється й уточнюється їх реальна ефективність. При виявленні конкретних причин невиконання наміченого плану заходів і недоукомплектованості технікою визначається забезпеченість підприємства амортизаційним фондом та іншими джерелами фінансування, що використовуються для цієї мети.

Дослідження показали, що на зниження собівартості видобутку вугілля впливає повторне використання матеріальних ресурсів на вугільних шахтах України. Невиконання завдань по повторному використанню матеріальних ресурсів призводить до втрати дефіцитних матеріалів, до підвищення собівартості видобутку вугілля, тому що відпрацьовані та знову відновленні вироби і матеріали у 2-3 рази дешевше нових. Основними причинами невиконання завдань по повторному використанню матеріальних ресурсів є недостатня увага, що приділяється цьому питанню з боку керівництва підприємств. Облік вторинного використання матеріалів на шахтах не систематизований або зовсім відсутній. Наприклад, облік кількості добутих матеріалів, якоюсь мірою придатних для подальшого використання, а так само матеріальних ресурсів, що залишаються у

виробках, здійснюється на підставі звітів, що складаються начальниками ділянок ремонтно-відбудовчих робіт. У такому звіті вказується тільки кількість добутих матеріалів і виробів, але не відбито кількість виробів і матеріалів, що залишаються у вибої або виробках, а також ступінь придатності добутих матеріальних ресурсів до подальшого вживання в шахті. Така форма не дає уявлення про металоємність гірничих виробок, що погашаються, а також про кількість металевого кріплення, як використаного повторно без ремонту, так і виданого на поверхню як зовсім не придатного до подальшого використання для здачі його в металобрухт, тобто іншими словами, про кількість металевого кріплення, що знищується.

Єдиними документами, що якоюсь мірою підтверджують обсяг добутих матеріальних ресурсів, служать вимоги ділянок на відпускання їм цих матеріалів і виробів. Це свідчить про те, що добуваються і використовуються повторно тільки ті матеріали і вироби, і в такій кількості, які потрібні в кожен даний момент для безперебійного здійснення видобутку вугілля, інші матеріальні ресурси або не добуваються, або повторно не використовуються.. Істотною перешкодою на шляху реалізації такого важливого джерела економії матеріальних ресурсів, як повторне їх використання у вугільній промисловості, є високі витрати праці на добування виробів і матеріалів, на багатьох шахтах робочі бригади, що займаються добуванням, відновленням виробів і матеріалів, які відробили свої терміни, створюються з робітників, в обов'язок котрих входить збір і здача металобрухту.

Узагальнюючи все викладене щодо існуючої організації повторного використання матеріальних ресурсів, можна прийти до таких висновків. Незважаючи на порівняно високу економічну ефективність відновлення і переробки матеріальних ресурсів для повторного їх використання на вугільних шахтах, фактичний стан використання матеріальних ресурсів знаходиться ще не на належному рівні. Повторне використання матеріальних ресурсів і їх утилізація стоять осторонь від нормування витрати матеріалів і виробів. Тим часом повторне використання матеріальних ресурсів не може не впливати на матеріальні нормативи. У результаті невпорядкованості первинної документації по обліку і передачі матеріальних ресурсів для їх повторного використання й утилізації, не можливо встановити дійсні втрати виробів і матеріалів при добуванні їх з гірничих виробок, а також визначити витрати на добування, доставку, збереження і переробку матеріалів і виробів на шахтах. Невпорядкованість в організації обліку веде до того, що не мається ніяких даних про розміри використання одних виробів як замінників інших. При повторному використанні матеріальних ресурсів основною задачею є визначення вартості зношених матеріалів і їх фактичних обсягів у натуральних показниках. Основними чинниками, що визначають вартість вторинних матеріалів, є витрати на їх добування з погашених об'єктів або на заміну на діючих об'єктах, на збір і збереження матеріалів у шахті або на поверхні, на відновлення (переробку), а також витрати на транспортування зношених і відновлених виробів до місць збереження, переробки і споживання.

На шахтах Донецького басейну витрати на повторне використання матеріалів не плануються і не враховуються, а їх величина по кожному з напрямів витрат може бути визначена тільки вибірковим шляхом із первинних документів бухгалтерського або оперативного обліку.

У ході досліджень витрат на повторне використання матеріалів або на їх здачу організаціям й іншим відомствам була виявлена необхідність угруповання цих витрат по трьох напрямах: витрати на здобування матеріалів, що були у вживанні, включаючи витрати на заробітну плату з нарахуваннями на добування або заміну виробів, навантаження, вивантаження, транспортування до місць складування та інші витрати (амортизація устаткування, витрата електроенергії та інші); витрати на відновлення або переробку матеріалів і на транспортування виробів до ділянки відновлення і назад, та інші витрати; витрати на утилізацію або реалізацію зношених матеріалів, що складаються з витрат на добування, а також оброблення, навантаження, вивантаження і транспортування матеріалів до пункту реалізації заготівельними організаціями.

Загальні експлуатаційні витрати, що припадають на одиницю повторного використання матеріалів, складаються із витрат першої та другої груп, а також можливих додаткових витрат утримання спеціальних робітників на складах. Третя група витрат виділяється для визначення вартості частини матеріалів, що знищуються.

На величину витрат на повторне використання матеріалів впливають також такі основні чинники: своєчасність погашення гірничих виробок і добування з них матеріалів; засоби і

прилади, що застосовуються для добування виробів, повнота добування матеріалів, довжина виробок, що погашаються; стан і перетин штреків, особливо при обдиманні ґрунту; форма оплати праці; кваліфікація і досвід робітників, зайнятих добуванням матеріалів; місце і методи відновлення виробів; дальність транспортування, частота і повнота завантаження транспортних засобів; організація праці по добуванню і відновленню зношених матеріалів і ряд інших. Ступінь впливу цих чинників насамперед залежить від гірничо-геологічних, технічних, технологічних і організаційно-економічних умов шахт.

Сумарні витрати на повторне використання одного комплекту металоарочного кріплення по шахтах з різними умовами приблизно однакові. Однак витрати по окремих елементах витрат як на добування, так і на відновлення кріплення, по падінням шарів мають значні відхилення. Так, наприклад, витрати по заробітній платі з нарахуваннями при добуванні кріплення на крутих шарах вище на 11,8 %, а транспортні витрати нижче на 8,7 % у порівнянні з витратами по цих елементах на положистих і похилих шарах. Аналогічне становище і по витратах на відновлення кріплення.

У загальних витратах на повторне використання одного комплекту кріплення для заробітної плати з нарахуваннями складає в середньому по шахтах, що розробляють круті шари, 94 %, положисті та похилі – 92 % (основними причинами більш високих витрат по заробітній платі з нарахуваннями при роботах на крутих шарах є важкі гірничо-геологічні умови на шахтах, що розробляють ці шари); частка інших витрат таких, як матеріали, електроенергія, амортизація складає відповідно 6 і 8 %.

Застосування повною мірою повторного використання матеріальних цінностей на шахтах дозволить знизити собівартість видобутку вугілля за елементом "Матеріальні витрати", тому що відпрацьовані та знову відновлені вироби і матеріали у 2-3 рази дешевше нових. Для поліпшення повторного використання матеріальних цінностей, а також утилізації брухту чорних і кольорових металів необхідно на кожному підприємстві створити замкнуті виробничі структури, що спеціалізуються винятково на цих процесах зі своїм госпрозрахунковим механізмом.

Такими структурами можуть бути як самостійні спеціалізовані ділянки, так і малі підприємства. Ці ділянки повинні мати самостійний, відособлений від основного підприємства облік і розрахункові або поточні рахунки. Найважливішим елементом діяльності цих структурних підрозділів є те, що вони повинні складати детальні плани повторного використання, що мають бути чітко ув'язані в часі з відпрацьовуванням промислових запасів і максимально забезпечувати найбільш повне добування усіх раніше використаних матеріальних цінностей, що мають залишкову вартість.

Таким чином, виявлені закономірності зміни витрат на видобуток вугілля під впливом основних чинників показують, що резервами їх зниження можна ефективно управляти через вибір ефективної амортизаційної політики, використання повного способу відтворення техніки на основі НТП, підвищення концентрації виробництва, упровадження раціональних режимів роботи і відпочинку робітників, ресурсозбереження на основі повторного використання матеріалів дозволять максимально збільшити видобуток вугілля, скоротити чисельність допоміжних робітників, знизити витрати на обслуговування, ремонт гірничошахтного устаткування, проведення і підтримання гірничих виробок.

На основі дослідження підпорядкування витрат підприємства управлінським діям у класичному їх розумінні – планування, обліку, аналізу та контролю – встановлено, що витрати відповідають усім ознакам об’єкта, на який доцільно спрямовувати дію відповідних управлінських інструментів. Це зумовило необхідність аналізу інструментарію управління витратами підприємства, за результатами якого зроблено висновок, що найбільшого розвитку та використання набули методи управління витратами підприємства, дослідження яких виявило їх розмаїття. Отже, управління витратами – це процес цілеспрямованого формування витрат щодо їх видів, місць та носіїв при постійному контролі рівня витрат і стимулюванні їх зниження. Система управління витратами має функціональний та організаційний аспекти. Вона включає такі організаційні підсистеми: пошук і виявлення чинників економії ресурсів; нормування витрат ресурсів; планування витрат за їх видами; облік та аналіз витрат; стимулювання економії ресурсів і зниження витрат. Процес управління повинен здійснюватися на основі принципу системного підходу, тому що він являє собою сукупність багатьох взаємозалежних процесів.

Розроблені та впроваджені у виробництво способи і методи багаторівневого управління витратами дозволять: систематизувати фун-

кціональну структуру управління на промислових підприємствах; визначити склад і призначення витрат по технологічних процесах і структурних підрозділах; установлювати граничні рівні витрат по процесах і структурних підрозділах, і підприємству в цілому; здійснювати контроль за рухом і витратою матеріальних і трудових ресурсів по процесах і структурних підрозділах у процесі виробничої діяльності та за станом і характером змін собівартості та величини витрат у порівнянні з розрахунковими (прогнозними); здійснювати регулювання рівня витрат до величини, що забезпечує відшкодування витрат на виробництво і реалізацію продукції, одержання прибутку для здійснення технічного переозброєння, відтворювальної діяльності, вирішення соціальних питань підприємства.

Література

1. Акмаев А.И. Анализ формирования себестоимости продукции на металлургическом предприятии [Текст] / А.И. Акмаев, Е.В. Каховская // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер.: Економічна. – 2002. – Вип.47. – С.137-142.
2. Амоша А.И. Угольная промышленность Украины: проблемы и решения. [Текст] /Амоша А.И., Биренберг Б.М. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1999. – 95с.
3. Бугай І. В. Особливості визначення собівартості продукції [Текст] / І.В. Бугай // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2003. – Вип. 167. – С. 219-225.
4. Василенко В.Н. Региональные аспекты экономического развития угольных производственных систем [Текст] / Василенко В.Н. – Донецк: ИЭП НАН Украины, УКЦентр, 1999. – 264с.
5. Евдокімов Ф.І. Теорія нечітких множин як інструмент оцінки риску при плануванні витрат [Текст] / Ф.І. Евдокімов // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. – 2009. – Вип. 36-1.– С. 58-61
6. Заречнев А.Н. Управление экономическими процессами в производственном объединении. [Текст] / Заречнев А.Н. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1996. – 274с.
7. Каменицер С. Основы управления промышленным производством [Текст] / С. Каменицер. – М.: Мысль, 1971. – 287с. - (Принципы, методы и проблемы).
8. Коротков Э.М. Исследование систем управления [Текст] / Э.М. Коротков. – М.: «ДеКА», 2000. – 312с.
9. Лабзунов П. Организация управления затратами в условиях рыночной экономики России [Текст] / П. Лабзунов // Экономист. – 2002. – №9. – С.36-39.
10. Лановой В. Рынок и воспроизводство [Текст] / В. Лановой; отв.ред. И.И. Лукинов. – К.: Наук. думка, 1991. – 232с. – (АН Украины. Институт экономики).
11. Мескон М. Основы менеджмента [Текст] / Мескон М., Альберт М., Хедоури В.; пер. с анг. Л.И. Евенко. – М.: Дело, 1997. – 704с.
12. Нападовська Л. Управлінський облік: суть, значення та рекомендації щодо його використання в практичній діяльності вітчизняних підприємству [Текст] / Нападовська Л. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – №8-9. – С. 50-62.
13. Партин Г.О. Формування стратегічної моделі управління витратами підприємства [Текст] / Г.О. Партин // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С.124-133.
14. Хотинская Г.И. Концептуальные основы управления затратами [Текст] / Г.И. Хотинская // Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – №4. – С.23-30.
15. Шандова Н.В. Створення ефективної системи управління витратами підприємства [Текст] / Н.В. Шандова // Фінанси України. – 2003. – № 7. – С.97-101.
16. Шандова Н.В. Методичні аспекти організації управління витратами [Текст] / Н.В. Шандова // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С.53-57.
17. Шанк Дж. Стратегическое управление затратами: Новые методы увеличения конкурентоспособности [Текст] / Шанк Дж., Говиндараджан В.; пер. с англ. Е.П. Бугаева. – СПб.: Бизнес Микро, 1999. – 288с.
18. Abernathy William J. Industrial Renaissance [Text] / Abernathy William J., Clark Kim B., Kantrow Alan M. – New York: Basic Books, Inc., Publishers, 1983. – 194p.
19. Chen R.C. Cause-Effect Analysis for Target Costing [Text] / Chen R.C., Chung C.H. // Management Accounting Quarterly. – 2002. – Winter. – S.1.
20. Williamson O. E. The Economics of Antitrust: Transaction Cost Considerations [Text] / Williamson O. E. // University of Pennsylvania Law Review. – 1974. – June. – №122. – S.1439-1496.

Статья поступила в редакцию 30.03.2011